

روش علاقه‌مند نمودن دانش‌آموزان نسبت به فرهنگ مقاومت، ایثار و شهادت

با استفاده از فعالیت‌های فرهنگی، هنری و تربیتی مدرسه

(نمونه موردی: سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران)

مهدی میرزایی^۱

چکیده

یکی از مهم‌ترین برنامه‌های فرهنگی، هنری و تربیتی که هر سال باید در آموزش و پرورش پیگیری و اجرا شود سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران است. در قسمت‌هایی مختلف از این سرود ملی و مذهبی، به دلآوری‌ها و پاسداری‌های شهدای انقلاب اسلامی ایران اشاره شده است. این فعالیت مدرسه‌ای، همان‌طور که از نامش پیداست سرودی به شکل اجرای گروهی است که باید در روز ۲۲ بهمن، به صورت زنده اجرا شود و این کار نیاز به برنامه‌ریزی، دقت، زمان، هزینه و صداالته هماهنگی و تلاش کلیه مسئولین اجرایی دارد که مهم‌ترین آن‌ها مربیان پرورشی و سپس دانش‌آموزان هستند. شرایط اولیه نشان داد که متأسفانه دانش‌آموزان نسبت به این مهم بی‌تفاوت بودند در بررسی‌های صورت گرفته از طریق پرسش و پاسخ، پرسش‌نامه و مصاحبه با دانش‌آموزان از دلایل بی‌انگیزگی آن‌ها آگاهی کسب شد که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: عدم وجود مربی پرورشی به تعداد کافی در مدارس موردنظر، مشکلات سیستم‌های صوتی، عدم اطلاع از اهمیت و تأثیر سرود همسرایان فجر، عدم مشارکت عوامل اجرایی مدرسه، عدم وجود سرودهای مناسب و نزدیک از نظر محتوا و هم‌آهنگ با سرود همسرایان فجر. در نهایت پس از انجام اقدامات مناسب در مدرسه نظیر برنامه‌ریزی زمانی دقیق، تشکیل ستاد اجرایی سرود همسرایان فجر، تهیه امکانات لازم و کافی، تأکید بر حضور حداکثری عوامل و انجام تمرینات منظم و کلاس‌های آموزشی مرتبط با سرود همسرایان فجر، دانش‌آموزان نسبت به اجرای سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران، علاقه‌مند شدند و میزان کارآیی و اثربخشی آن تا حد قابل‌ملاحظه‌ای در جهت اشاعه فرهنگ مقاومت، ایثار و شهادت که از مضامین اصلی این سرود است، افزایش پیدا کرد.

واژگان کلیدی:

سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی، فرهنگ مقاومت، ایثار و شهادت، مدرسه، دانش‌آموزان.

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علوم تربیتی دانشگاه تهران، آموزگار دبستان رودکی، اداره آموزش و پرورش

❖ مقدمه

انسان موجودی است اجتماعی، این حقیقت سر منشاء شکل‌گیری تمامی جوامع و گروه‌ها از گذشته تا به امروز بوده است. تمامی انسان‌ها در هر گروه و جامعه‌ای با توجه به توانایی‌ها و شرایط حاکم، با همکاری یکدیگر به بقای خود و دیگران کمک کرده‌اند. هرچه فرد در برقراری ارتباط در جامعه با دیگران موفق‌تر عمل کند و در واقع هوش اجتماعی بالاتری داشته باشد، زندگی بهتر و راحت‌تری را تجربه خواهد کرد. یادگیری فن‌های همکاری و برقراری ارتباط با دیگران یکی از ضروریات مهم در زندگی هر کودکی محسوب می‌شود. زمانی که فرد در سنین پایین همچون دوران دبستان آموزش ببیند، این آموزه‌ها در وی درونی شده و سبب خواهد شد در آینده در زندگی موفق‌تر عمل کند. فراگرفتن علوم با نشستن بر روی نیمکت مدرسه و گوش دادن به سخنان معلم میسر نیست شاید آموزش صرف صورت گیرد؛ اما در آموزش واقعی باید دانش‌آموز از کلاس بیرون بیاید و وارد زندگی و اجتماع شود. فراهم نمودن این فرصت برای دانش‌آموز باعث می‌شود تا ذهن فراگیر را برانگیزاند و او را به سؤال و کنجکاوی کشانده، محرک فکر، جهت‌دستیابی به نوآوری و خلاقیت شود. همچنین در مدرسه طوری برنامه‌ریزی شود که معلم و دانش‌آموز اندیشه خلاق خود را به کار ببندند و مهارت‌هایی مانند تفکر حل مسئله و تصمیم‌گیری را کسب کنند. دانش‌آموز را باید آموزش داد تا مهارت و دانش را بیاموزد نه آنکه چیزی را به او القاء کرد (نیک‌پور، ۱۳۸۳: ۲۷). زمانی که بچه‌ها با همکاری یکدیگر به صورت جمعی به دنبال دستیابی به هدفی مشترک هستند، خواهند توانست به انجام پروژه‌ای دست بزنند که به‌تنهایی قادر به انجام آن نبوده‌اند. همچنین کار گروهی به بچه‌ها کمک می‌کند که کارهایی که در آن‌ها مهارت بالایی ندارند، بهتر شوند؛ مانند صبور بودن، کار کردن براساس برنامه‌های از پیش سازمان‌یافته، کار کردن در سر وقت، اجتماعی شدن، فراگیری بهتر و بیشتر، ایجاد حس رقابت و ...

دیوید سلبی (۲۰۰۰) معتقد است که هدف از آموزش مهارت‌های زندگی، افزایش توانایی‌های روحی - اجتماعی است، آن مهارت‌هایی که می‌تواند افراد را در اداره مؤثر نیازها، سختی‌ها و فشارهای زندگی توانا سازد (ادیب، ۱۳۸۲: ۱۳).

فعالیت‌های فوق‌برنامه مجموعه فعالیت‌های سازمان‌یافته و پیش‌بینی‌شده‌ای است که به منظور تثبیت، تعمیق، آشنایی و کارکرد عملی در طول سال تحصیلی برای دانش‌آموزان در نظر گرفته می‌شود تا به رشد و تعالی، شکوفایی استعدادها و مشارکت در برنامه‌های عملی کمک کند. این برنامه‌ها در توسعه تجربیات تربیتی دانش‌آموزان نقش مهمی دارد (فراگیری مهارت‌های زندگی و حل مسئله)، در عرض برنامه درسی قرار گرفته است، نیازهای فردی دانش‌آموزان و ویژگی‌های محلی و منطقه‌ای را مورد توجه قرار می‌دهد و بالاخره موجب غنای برنامه درسی می‌شود. فعالیت‌های فوق‌برنامه را می‌توان کلیه اعمالی دانست که در برنامه درسی روزانه برای آن ساعات به خصوص پیش‌بینی‌شده و هدف آن شناسایی و پرورش استعدادهای نهفته دانش‌آموزان است. (فضلی خانی، ۱۳۸۲: ۴).

یکی از کارهای گروهی که در سطح مدارس انجام می‌گیرد سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران است که نیاز به همکاری و چندین مربی، مدیر و دانش‌آموزان دارد. بی‌انگیزگی مربیان پرورشی و به دنبال آن دانش‌آموزان یکی از مهم‌ترین عواملی بود که باعث شده بود این برنامه در سنوات قبل به درستی اجرا نگردد یا اگر هم اجرا شده به صورت ناموفق که در حد انتظار نبوده است. با بررسی انجام‌گرفته از مربیان مربوطه به دلایل بی‌انگیزگی آن‌ها پی بردم و با برنامه‌ریزی‌های مناسب توانستم آن‌ها را نسبت به انجام هر چه بهتر سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران ترغیب و با تمرینات مستمر کار را به صورت زنده با مشارکت ۳۰۰ نفر دانش‌آموز مقطع ابتدایی به نحو مطلوب و شایسته اجرا گردد.

در ذیل متن سروده همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران آمده است:

آمده موسم فتح ایمان شعله زد بر افق نور قرآن

در دل بهمن سرد تاریخ لاله سر زد ز خون شهیدان

لاله‌ها قامت سرخ عشق‌اند سرنوشت تو با خون نوشتند

(پیکر پاکت ای جان به کف را از ازل تا شهادت سرشتند) (۲)

بهمن خونین جاویدان تا ابد زنده بادا قرآن

(بهمن خونین جاویدان تا ابد زنده‌یاد شهیدان) (۳)

به لاله در خون خفته شهید دست از جان شسته قسم به فریاد آخر به اشک لرزان مادر

(که راه ما باشد آن راه تو ای شهید) (۲)

همه به پیش (۲) به یک صدا جاویدان ایران عزیز ما

هوا دل‌پذیر شد گل از خاک بردمید پرستو به بازگشت زد نغمه امید

(به جوش آمدست خون درون رگ گیاه بهار خجسته باز خرامان رسد ز راه) (۲)

به خویشان به دوستان به یاران آشنا به مردان تیز خشم که پیکار می‌کنند

به آنان که با قلم تباهی درد را به چشم جهانیان پدیدار می‌کنند

بهاران خجسته باد، بهاران خجسته باد بوی گل سوسن و یاسمن آید

عطر بهاران کنون از وطن آید جان ز تن رفتگان سوی تن آمد

(رهبر محبوب خلق از سفر آمد دیو چو بیرون رود فرشته درآید) (۲)

{بگذرد این روزگار، تلخ‌تر از تلخ بار دگر روزگار چون شکر آید} (۲)

{ای مجاهد ای مظهر شرف ای گذشته ز جان در ره هدف

چون نجات انسان شعار توست مرگ در راه حق افتخار توست

این توئی، این توئی پاسدار حق خصم اهریمنان، دوستدار حق

بود شعار تو به راه حق قیام ز ما تو را درود ز ما تو را سلام

(خمینی ای امام، خمینی ای امام) (۲)

اهداف پژوهش

پرداختن به یک موضوع، تنها گوشه‌های بسیار کوچکی از چگونگی آن را برای ما روشن می‌کند.

برای آن‌که دامنه شناخت وسعت یابد، لازم است اهداف کلی و اختصاصی آن بیان گردد.

در این اقدام پژوهی به ترتیب اهداف کلی و اهداف اختصاصی زیر مد نظر بوده است.

الف) هدف کلی: افزایش کارایی دانش آموزان برای اجرای سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی

ایران به عنوان یک مراسم با هدف آشنایی با فرهنگ مقاومت، ایثار و شهادت و کسب نتیجه

مطلوب در سطح منطقه و استان

ب) اهداف اختصاصی:

۱. ایجاد انگیزه در دانش آموزان برای اجرای سرود همگانی؛

۲. تغییر نگرش دانش‌آموزان نسبت به فعالیت مورد نظر؛
۳. جذاب و شاد نمودن برنامه با انتخاب سرودهای مناسب با سن و توانایی دانش‌آموزان؛
۴. فراهم نمودن شرایط و امکانات مناسب برای اجرای هرچه بهتر فعالیت؛
۵. مشارکت کلیه عوامل مدرسه برای انجام فعالیت شامل مدیر، معاونین و معلمان؛
۶. استفاده از دانش‌آموزان علاقه‌مند و فعال در این زمینه.

پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش عبارت است از بررسی تحلیلی آثار صاحب‌نظران و پژوهشگران در یک موضوع خاص. از این رو، فعالیت‌های فکری (تحلیلی و انتقادی) است که طی آن پژوهشگر، متون و آثار موجود در زمینه پژوهش را شناسایی می‌کند و بر اساس یک الگوی مشخص و با در نظر داشتن هدف خاص پژوهش خود، آن‌ها را بررسی، تحلیل و نقد می‌کند تا در راستای پژوهش خود از آن‌ها استفاده کند.

فعالیت‌های فوق‌برنامه مجموعه تلاش‌ها و کوشش‌هایی است که در سطح مدارس با هدایت و برنامه‌ریزی مربیان صورت می‌گیرد تا استعداد‌های فردی افراد که به شکل بالقوه در نهاد آنان پنهان است آشکار گردیده و بر توانمندی آنان افزوده شود و از طرف دیگر با کسب مهارت‌های زندگی جهت شرکت فعال و پویا در زندگی اجتماعی جامعه آماده گردند تا بتوانند ضمن ادامه حیات برای خود و دیگران مفید بوده و اثرات مثبتی در زندگی جمعی داشته باشند. در رابطه با اجرای روش‌های فعال یاددهی و یادگیری در فعالیت‌های گروهی بر این نکته تأکید داشت که از جمله نتایج مفید برنامه‌هایی که دانش‌آموزان در آن فعال هستند؛ احساس رضایتی است که برای دانش‌آموز از شرکت مفید و فعالیت بدنی، حاصل می‌شود که این امر به نوبه خود در نگرش آنان نسبت به فعالیت، اعتماد به نفس داشتن و مهارت‌های همکاری‌های اجتماعی و خلاقیت تأثیر می‌گذارد.

میرجواد کرمانی (۱۳۸۱) در پژوهشی مشخص کرد که لازمه برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های مکمل و فوق‌برنامه و اجرای آن‌ها در مدارس، انتخاب روش‌های یادگیری فعالی است که مشارکت دانش آموزان را به دنبال داشته باشد. در رویکردهای سنتی و معمول آموزش، معلم در نقش فعال و دانش آموزان در نقش مخازن اطلاعات به وظایف محوله خود عمل می‌کردند. درنهایت، یادگیری دانش آموزان نتیجه محور بود و به سطوح پایین شناختی محدود می‌شد. پژوهش‌های اندک انجام‌گرفته در مورد عوامل مؤثر بر پایین بودن سطح مهارت‌های زندگی نیز نشان می‌دهد که عواملی مانند عدم به‌کارگیری الگوها و روش‌های مناسب تدریس، روش‌های نادرست ارزشیابی، انفعالی بودن دانش آموزان، دیکته شدن محتوای آموزشی در قالب کتاب‌های درسی و عدم ارتباط عمیق بین خانه و مدرسه، در پایین بودن سطح مهارت‌های زندگی دانش آموزان دوره ابتدایی مؤثر بوده‌اند.

کمال ظفری (۱۳۸۹) در اقدام پژوهی خود تحت عنوان «اهمیت فعالیت فوق‌برنامه و مکمل در مدارس» بر نقش مربیان و مدیران در اجرای موفق فعالیت‌های فوق‌برنامه تأکید نموده و تشویق و ترغیب دانش آموزان و عوامل اجرایی را بهترین راهکار برای موفقیت در فعالیت‌های فوق‌برنامه و مکمل عنوان نموده است. مدیران و معلمان به‌طور مؤثر در برنامه یادگیری و رضایت دانش آموزان و فعالیت‌های بهبود و ارتقای مستمر کیفیت نقش دارند. کیفیت چیزی نیست که بتوان به مدرسه تزریق کرد، تحقق کیفیت نیازمند مشارکت صادقانه همه کارکنان و معلمان و عوامل مدرسه است.

نعمت‌الله موسی پور (۱۳۹۱)، در پژوهش خود به بررسی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در قالب برنامه درسی مدارس پرداخت. در قسمتی از برنامه درسی به فعالیت‌های فوق‌برنامه اشاره شده است که در دو بُعد دستاورد و فرایند بوده که متأثر از برنامه‌های درسی و آموزش مدرسه‌ای است.

مهدی شاه‌نوروزی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهش خود بر عوامل مؤثر بر ارتقاء اثربخشی شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به این نتیجه رسید که واقع‌گرایی در تولیدات فرهنگی و هنری و توجه به آثار تولیدی برای کودکان و نوجوانان، بهره‌گیری از هنر و همچنین تحول و خلاقیت در برنامه‌های هنری، فرهنگی و تربیتی از مهم‌ترین عوامل مؤثرند.

مرضیه حیدری (۱۴۰۱)، در پژوهش خود در زمینه نقش آموزش و پرورش در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در دانش‌آموزان به این نتیجه رسید که ایثارگری و شهادت‌طلبی نقش بسزایی در حفظ دین و ارزش‌های آن و استقلال کشور ایفا می‌کند و آموزش و پرورش بستر مناسبی دارد که می‌تواند با برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های علمی و جامع در حوزه‌های فعالیت‌های اردویی و فوق‌برنامه عمل کند.

میکائیل لوادینسال (۲۰۱۴)، در پژوهش خود در زمینه بازتولید فرهنگ شهادت به این نتایج رسید که در مدارس برای بازتولید فرهنگ شهادت باید بر مواردی همچون: فرهنگ اسلامی و اعتقادی، کار گروهی، امکانات و تجهیزات انتقال فرهنگ شهادت و تشکیل ستادهای اجرایی در این زمینه تمرکز داشت.

ستار باقری (۲۰۱۵)، در پژوهش خود در مورد ارزیابی عناصر فرهنگ ایثار و شهادت در برنامه‌های آموزشی و پرورشی نشان داد که اعتقاد به‌روز جزاء، عدم تعلق به دنیا، عواطف و احساسات، دفاع از دیگران، انعطاف‌پذیری و نوآوری، خودباوری، کار گروهی، مشارکت، جستجوی عدالت از مهم‌ترین عناصر فرهنگ ایثار و شهادت‌اند و باید در برنامه‌های رسمی و غیر رسمی (فوق‌برنامه) مدارس موردتوجه قرار گیرند و به دانش‌آموزان منتقل شوند.

توصیف وضع موجود (اولیه - نامطلوب):

در گردآوری داده‌ها برای توصیف وضع موجود از شاخص‌های کمی و کیفی استفاده شده است که به توصیف وضع موجود در این اقدام پژوهی کمک بسیاری نموده‌اند.

الف) شاخص‌های کیفی وضع موجود:
با توجه به هدف کلی از سرود همسرایان فجر در آموزش و پرورش، اقدام پژوهی با آغاز سال تحصیلی ۱۴۰۱/۱۴۰۲ با بررسی‌ها و پرسش‌های صورت گرفته از معاون پرورشی و تربیت بدنی اداره، مدیران مدارس، مربیان پرورشی و دانش‌آموزان شرکت‌کننده در سرود همسرایان فجر به یافته‌های زیر دست یافتم:

۱. بی‌انگیزه بودن مربیان، مدیران و دانش‌آموزان به اجرایی فعالیت؛

۲. سرد و بی‌روح بودن سرودهای انتخابی؛

۳. عدم تناسب سرودهای انتخابی با سن و استعداد دانش‌آموزان؛
۴. نداشتن برنامه مشخص برای تمرین؛
۵. نداشتن امکانات مناسب برای تمرین؛
۶. عدم همکاری مدیر و معاونین در تمرین؛
۷. عدم آمادگی لازم برای اجرای نهایی و اجرای ضعیف؛
۸. نداشتن طرح و شکل مناسب در روز اجرا.

ب) شاخص‌های کمی وضع موجود:

اقدام پژوهی با مشاهده مستقیم به بررسی مستندات سرود همسرایان فجر سال تحصیلی ۱۴۰۰/۱۴۰۱ پرداخت و با مشاهده صورت‌جلسه‌های ستاد همسرایان فجر ۱۴۰۰، اقدامات انجام گرفته، عکس‌ها و فیلم‌های پرداخت.

بررسی ستاد سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۴۰۰

ارسال بخشنامه استانی	تشکیل ستاد منطقه	تشکیل جلسه با مربیان	اولین تمرین	اجرای نهایی
۱۴۰۰/۹/۹	۱۴۰۰/۹/۲۵	۱۴۰۰/۱۰/۹	۱۴۰۰/۱۰/۱۶	۱۴۰۰/۱۱/۲۲

تعداد مدارس شرکت‌کننده	چنسیست	سیستم صوتی	جلسات تمرین
همجوار در برنامه			
۳ مدرسه	پسرانه - دخترانه	۱ دستگاه	۱۰ جلسه
تعداد دانش‌آموز شرکت‌کننده	تعداد مربی	تعداد سرودهای جهت اجرا	
۲۱۰ نفر	۲ نفر	۲ سرود	
سیستم صوتی مدارس	میزان مشارکت مدیر و معاونین	فضا برای تمرین	
فاقد	متوسط	خوب	

از جدول‌های فوق می‌توان به وضع موجود چنین بیان نمود که:

۱. بین ارسال بخشنامه از سوی استان و تشکیل جلسه ستاد و مربیان و شروع اولیه کارها زمان زیادی تلف شده است این در حالی است که آماده نمودن یک گروه ۳۰۰ نفری برای اجرای چند سرود هماهنگ که از مقاطع مختلف با سنین متفاوت تشکیل شده است کار سخت و نیاز به زمان زیادی دارد.
۲. تعداد مدارس شرکت‌کننده در برنامه ۳ مدرسه از مدارس هم‌جوار که با حذف تعدادی از دانش‌آموزان به دلایل فنی و تخصصی هنرهای آوایی و همچنین عدم استقبال خود دانش‌آموزان آمار آن‌ها کاهش می‌یابد و خود باعث پایین آمدن کار آیی و امتیاز می‌شود.
۳. تعداد مربیان بسیار کم است باعث می‌شود کار برای آن‌ها دشوار شود
۴. سیستم صوتی ضعیف است و صدا به همه دانش‌آموزان نمی‌رسد که خود باعث کاهش کار آیی و انگیزه می‌شود.
۵. میزان مشارکت مدیران و معاونین ضعیف است باعث بی‌نظمی و عدم همکاری لازم از طرف دانش‌آموزان می‌شود.
۶. فضای مدارس برای تمرین مناسب است.
۷. برای اجراهای هماهنگ نیاز به وقت و فضای مناسب است.

جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل و تجزیه اولیه:
اقدام پژوهی برای گردآوری داده‌های شاخص‌های کمی و کیفی از روش‌های زیر استفاده نموده است:

الف) مشاهده مستقیم (طبیعی)

ب) نظر سنجی

ج) مصاحبه ۶

د) پرسش‌نامه

۱. مشاهده مستقیم: مشاهده مستقیم به روشی گفته می‌شود که محقق به بررسی موقعیت می‌پردازد بدون اینکه در آن دخل و تصرف و تغییری ایجاد نماید و فقط شاهد و ناظر آن است و به ثبت موقعیت می‌پردازد. مشاهده فیلم‌ها و عکس‌های تمرینات و اجرای نهایی، نوع پوشش و آرایش هنگام اجرا و مستندات موجود از مواردی است که با مشاهده مستقیم آن‌ها اقدام پژوهی کسب اطلاعات نموده است.
۲. نظرسنجی: اقدام پژوهی با طرح سؤالاتی از مربیان، دانش آموزان، مدیران و عوامل اجرایی سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران به جمع‌آوری داده‌ها پرداخته است.
۳. مصاحبه: همان گفتگوی دوجانبه با شخصی که در موقعیت موردنظر است. در این اقدام پژوهی از روش مصاحبه با دانش آموزان بسیاری از مشکلات و موانع اجرای هر چه بهتر سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران شناسایی شد.
۴. پرسش‌نامه: پرسش‌نامه مجموعه سؤالاتی است که برای کسب اطلاعات در زمینه‌ی ای مشخص طرح می‌گردد. اقدام پژوهی سعی نموده است با طرح پرسش‌هایی میزان علاقه دانش آموزان و مربیان را نسبت به سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران بسنجد. اقدام پژوهی پس از جمع‌آوری داده‌ها با روش‌هایی مانند مشاهده مستقیم (طبیعی)، نظرسنجی، مصاحبه، پرسش‌نامه و ... از وضعیت موجود، به نتایج زیر در خصوص علل به وجود آمدن وضعیت کنونی دست یافت:
۱. ستاد همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران در موعد مقرر تشکیل نشده است و وظایف اعضاء به درستی روشن نیست؛
۲. تعداد ساعات موظف مربیان پرورشی مدارس مجری کم است یا مدرسه فاقد مربی پرورشی است؛
۳. استفاده از یک مربی که باعث کسالت و خستگی و پایین آمدن کارایی لازم می‌شود؛
۴. انتخاب سرودهایی که متناسب با سن و سلیقه دانش آموزان نیست؛

۵. عدم همکاری مدیران و معاونین در آمادگی جهت تمرین؛
۶. نداشتن امکانات لازم اعم از ضبط‌صوت، فلش، میکروفن و باند یا سیستم صوتی مناسب؛
۷. نداشتن برنامه مشخص برای تمرین؛
۸. عدم ارائه برنامه تشویقی برای دانش‌آموزان؛

ارائه راه‌حل‌های پیشنهادی و اولیه

به‌طور کلی با جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها و تجزیه و تحلیل آن‌ها، تبادل تجربه با همکاران و همچنین نتایج مطالعه و تحقیقات انجام‌شده و جمع‌بندی آن‌ها، موارد زیر پیشنهاد گردید که عبارت‌اند از:

۱. ستاد همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران در موعد مقرر تشکیل شود و وظایف اعضا به درستی روشن؛
۲. تعداد ساعات موظف مربیان پرورشی مدارس مجری سرودهای همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران بیشتر گردد تا مربیان با فراغت بیشتری بتوانند در این زمینه فعالیت کنند؛
۳. استفاده از چندین مربی باتجربه که هم نسبت به فعالیت توانایی داشته باشند هم علاقه لازم؛
۴. انتخاب سرودهایی که متناسب با سن و سلیقه دانش‌آموزان باشد؛
۵. مدیران و معاونین را به عنوان عوامل اجرایی ملزم به همکاری با مربیان نماییم؛
۶. تهیه امکانات لازم اعم از ضبط‌صوت، فلش، صدابُر و باند یا سیستم صوتی مناسب؛
۷. برنامه‌ریزی مشخص برای تمرین، دقت در اجرای صحیح تمرینات؛
۸. قبل از تمرینات سرودهای انتخابی به دانش‌آموزان به صورت تایپ‌شده و مرتب تحویل داده شود تا حفظ نمایند؛
۹. آگاه‌سازی دانش‌آموزان از اهمیت کار هم برای خود آن‌ها و هم برای اداره؛

۱۰. استفاده نکردن از دانش آموزان بی‌انگیزه و استعداد در برنامه؛
۱۱. برنامه‌ریزی جهت تهیه لباس مشترک برای دانش‌آموزان؛
۱۲. بازدید از فعالیت (سرود همسریان فجر انقلاب اسلامی ایران) توسط مسئولان اداره؛
۱۳. تشویق دانش‌آموزان و مربیان در هنگام تمرینات؛
۱۴. اجرای تمرینات در اول وقت که هم دانش‌آموزان و هم مربیان انرژی لازم را دارند؛
۱۵. تهیه فیلم از تمرینات و پخش برای دانش‌آموزان جهت تشویق و رفع اشکالات لازم؛
۱۶. حضور کلیه عوامل اجرایی در تمرینات؛
۱۷. ضبط صدای دانش‌آموزان در جریان تمرینات برای ارائه در هنگام مراسم؛
۱۸. ترسیم شکلی متناسب با سرودهای دانش‌آموزان؛
۱۹. مشخص نمودن طرح موردنظر در محل اجرای سرود و طرح‌ریزی با گچ یا رنگ؛
۲۰. هماهنگی لازم با مسئولین مراسم دهه مبارک فجر جهت اجرای نهایی و مطلوب؛
۲۱. برگزاری کلاس‌های ضمن خدمت و کارگاه‌های آموزشی ویژه مربیان.

انتخاب، اعتبار یابی و اجرای راه‌حل‌های نهایی موردنظر در مدرسه

اقدام‌پژوه بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده در بخش جمع‌آوری داده‌ها، به این نتیجه رسید که ابتدا باید از مسئولین اداره دعوت نماید تا حمایت‌های لازم را جهت انجام فعالیت (سرود همگانی) به دست آورد و زمینه حضور کلیه عوامل اجرایی مدرسه تحقق یابد. سپس با تشکیل ستاد و دعوت از مربیان و مدیران و تشویق و ترغیب آن‌ها برنامه‌ریزی‌های لازم را جهت اجرا برنامه داشته باشیم. تهیه شرایط و امکانات لازم برای اجرای برنامه و همچنین کم کردن فعالیت‌های روزانه مربیان پرورشی برای داشتن وقت و حوصله بیشتر از دیگر راه‌حل‌های انتخابی است. تهیه فیلم و ضبط صدا در تمرینات برای رفع مشکلات و عیب‌یابی و همچنین تعیین وقت مناسب برای تمرین که هم دانش‌آموزان و هم مربیان از توانایی لازم برخوردار و خستگی کم‌تری داشته

باشند. برگزاری کلاس‌های ضمن خدمت و کارگاه‌های آموزشی ویژه مربیان و به دنبال آن دانش‌آموزان.

اقدام‌پژوه برای کسب اطمینان از اجرای راه‌حل‌های انتخابی و کسب اعتبار بیشتر در این زمینه، با همکاران خود (مدیر، مربیان، معاونین) در آموزشگاه‌ها و مدارس مجری طرح سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران، مشورت کرد. هم‌چنین در این زمینه نظر مدیر مدرسه، رئیس اداره آموزش و پرورش، معاون پرورشی و تربیت بدنی، کارشناسان اقامه نماز و تربیت بدنی را جویا شدند، و قول همکاری در هر زمینه‌ای را داده‌اند در کل معیارهای اعتباریایی طرح به شرح ذیل می‌باشد:

۱. بر اساس پیش‌بینی به‌عمل‌آمده سهل‌الوصول و قابل‌دسترسی بودن؛
 ۲. قابل‌اجرا بودن راه‌حل‌های انتخابی؛
 ۳. پیش‌بینی تأثیرگذاری راه‌حل‌ها در علاقه‌مند کردن مربیان به اجرای تمرینات؛
 ۴. ابتکاری و نو بودن بعضی از راه‌حل‌های انتخاب‌شده؛
 ۵. تأیید راه‌حل‌ها توسط مدیر مدرسه، اولیای دانش‌آموزان و مسئولان اداره در این زمینه؛
 ۶. تأیید و استفاده از سایر نظرات همکاران؛
- در این قسمت، به شرح هر یک از روش‌ها و شرح و چگونگی اجرای آن‌ها پرداخته می‌شود:
۱. تشکیل ستاد همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران: تشکیل ستاد همسرایان فجر و دعوت از مسئولین و مدیران و مربیان مربوطه، تفهیم و تقسیم مسئولیت‌ها برای بهبود عملکرد و بالا رفتن کارایی؛
 ۲. تشویق و ترغیب مربیان و عوامل اجرایی مدرسه: در راستای ایجاد انگیزه مربیان، تشویق به صورت کلامی، مادی به صورت متغیر و مستمر، تهیه لوح تقدیر، کم کردن میزان فعالیت‌های متفرقه مربیان، در اختیار نهادن وسایل و امکانات لازم جهت بهبود فعالیت؛

۳. تهیه فیلم و ضبط صدای دانش آموزان در تمرینات برای رفع نواقص و ایرادات موجود، در این روش می‌توان صدای دانش آموزان را ضبط نمود برای بررسی‌های لازم به صورت مکرر بازبینی نمود و در رفع اشکالات آوایی، زیروبمی صدای دانش آموزان بسیار مفید باشد؛
۴. زمان مناسب برای تمرین: انتخاب زمان مناسب برای تمرین می‌تواند در بهبود عملکرد بسیار مفید باشد، مربیان در اول وقت توان و حوصله بیشتری دارند و می‌توان با همکاری مدیر و عوامل مدرسه نسبت به تمرین اقدام نمود البته دانش آموزان نیز از طراوت و شادابی اول وقت برخوردارند و می‌توان از این فرصت بهترین بهره را برد؛
۵. تهیه سرودها متناسب با سن و توانایی دانش آموزان و مربیان: سرودهای انتخاب شده باید متناسب با سن و توانایی دانش آموزان باشد توانایی فهم مناسب سرودها برای دانش آموزان و توان هم‌نوایی با سرودها می‌تواند در ارائه کار بسیار مفید باشد همچنین با سهولت یادگیری توسط دانش آموزان بر انگیزه مربیان نیز افزوده می‌گردد؛
۶. برگزاری کلاس‌های ضمن خدمت ویژه مربیان و کارگاه‌های آموزشی برای دانش آموزان: به‌روزرسانی اطلاعات مربیان و دانش آموزان در زمینه فعالیت‌های آوایی و هنری باعث بالا رفتن دانش هنری آن‌ها و همچنین به‌روزرسانی اطلاعات آن‌ها و درنهایت بالا رفتن کارآیی و انگیزه فعلیتی آن‌ها می‌گردد.

نحوه نظارت، مشارکت، اصلاح، تعدیل و یا تغییر راه‌حل‌ها:

به علت اینکه اجرای سرود همگانی یک برنامه طولی است و باید زمان نسبتاً طولانی را صرف آماده‌سازی وسایل و امکانات لازم نمود و زمینه‌های مساعد را فراهم نمود تا بتوان نتیجه‌ای مطلوب به دست آورد نظارت بر اجرای راه‌حل‌ها بسیار مهم است. در این زمینه ستاد همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران با همکاری سایر عوامل به صورت مستمر بر روند تمرینات نظارت می‌نمود تا حد امکان با تهیه وسایل و امکانات لازم و در برخی موارد تعمیر و راه‌اندازی سیستم‌های صوتی و تصویربرداری و ضبط صدا در تمرینات برای رفع اشکالات گروه همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران بر راه‌حل‌ها نظارت کامل شد. در زمینه ترغیب و تشویق دانش‌آموزان و مربیان، صحبت‌های لازم با مدیران انجام شد تا همکاری‌های لازم به عمل آید. همچنین با تشویق کلامی و مادی مربیان زمینه مساعدی برای ایجاد انگیزه در آن‌ها فراهم آمد. با انجام کلاس‌های ضمن خدمت توسط مربیان استانی و شهرستانی برای مربیان پرورشی زمینه بالا رفتن توان و دانش آن‌ها فراهم آمد و این بر روی دانش‌آموز قطعاً اثرگذار است. برای حصول اطمینان از درستی و نادرستی هر اندیشه‌ای، به داوری گذاشتن آن می‌تواند بسیار اثربخش باشد. به ویژه اظهار نظر کارشناسان و اساتید متخصص در این زمینه می‌تواند بسیار راه‌گشا باشد. چراکه به گفته استاد گرامی جناب آقای حسین کفاشی: «در زمینه اقدام‌پژوهی، معلم تصمیم‌گیرنده اصلی در اجرای راه‌کارهاست. اوست که برمی‌گزیند چه روشی با چه مراحل در کلاس انجام پذیرد تا به برطرف شدن مسئله موجود کمک کند و اندیشه دانش‌آموزان که لوح‌های نانوشته است؛ را با نقش و نگار روش‌ها و راهکارهای او شکل پذیرد.» حال اگر بدون کسب اطمینان از عملی بودن روش و مفید بودن آن، اقدام کند، ممکن است اشتباهات جبران‌ناپذیری رخ دهد. اقدام‌پژوه نیز برای انتخاب راه‌حل‌ها و نیز کسب اعتبار بیشتر در این زمینه با همکاران خود در اداره و آموزشگاه‌ها، مشورت کرد. در زمینه سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران بسیاری از همکاران فعالیت داشته‌اند که تجارب ارزنده‌ای کسب نموده‌اند آقایان محمدجوادی، محمدحسین جعفری و خانم فاطمه منصوره سال‌ها در این زمینه فعالیت داشته‌اند و از روش‌های مشابهی برای تشویق و ترغیب همکاران به کار برده‌اند. کم کردن میزان فعالیت‌های متفرقه مربیان جهت

فراغت بیشتر مربیان، برنامه‌ریزی جهت همکاری مدیران با مربیان و عوامل اجرایی فعالیت سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران، تهیه امکانات و وسایل لازم، همخوانی مدارس به صورت گروهی و جداگانه، جذب مربی برای نظارت بر تمرینات و رفع اشکالات و نواقص از جمله روش‌هایی است که همکاران به‌کاربرده‌اند. البته لازم به ذکر است که برخی از همکاران آموزشی از اینکه وقت کلاس‌های آن‌ها به خاطر فعالیت سرود همگانی با اختلال مواجه می‌شود ناراحت و معترض بودند که با تقسیم ساعات و اختصاص وقت به سرود مشکل موردنظر مرتفع گردید. برخی از همکاران نیز مصمم به اجرای سرودهای محلی بودند که با سن و سلیقه دانش‌آموزان متناسب باشد.

قابل ذکر است اقدام پژوه قبل از اجرای راه‌حل‌های پیشنهادی، کارهای مقدماتی در مدارس مجری انجام داد:

استفاده از مربیان مجرب برای تمرینات و کمک به مربیان مدارس مجری، تهیه لباس مناسب و متناسب با سرودهای انتخابی هم‌چنین طرحی مناسب برای اجرایی نهایی، و جین دانش‌آموزان بر اساس زیروبمی صدای آن‌ها برای قرار دادن در جای مناسب، تهیه متن سرودها به صورت تاییبی و در اختیار نهادن مربیان و دانش‌آموزان به حفظ آن‌ها، تشکیل جلسات با مربیان به شنیدن نکته‌نظرها و انتقادهای آن‌ها. تهیه فرمت‌های مختلف از سرودها به صورت کلامی و غیرکلامی و در اختیار مربیان قرار دادن. برنامه‌ریزی برای تشویق مربیان و دانش‌آموزان.

توصیف وضع مورد انتظار (ثانویه - مطلوب)

پس از صرف روزها تلاش و کوشش در زمان مقرر ۲۲ بهمن، ۱۴۰۱ بعد از راهپیمایی مردم و رسیدن به محل تجمع برای اجرای برنامه‌های مربوطه گروه سرود همسرایان فجر دبستان رودکی منطقه موسیان پس از قرار گرفتن در جاهای خود و ترسیم پوستر انرژی هسته‌ای که نمادی از شهدای انرژی هسته‌ای و پرچم جمهوری اسلامی ایران بود با نصب پلاکاردها و در دست داشتن پرچم‌های کوچک و بزرگ جمهوری اسلامی ایران ۲ سرود را با هماهنگی کامل اجرا نمودند و در نهایت موفق به کسب مقام اول منطقه و دوم استانی گردیدند. با توجه به بررسی‌های انجام‌گرفته

از مربیان و دانش‌آموزان و با توجه به فراهم آوردن امکانات و شرایط مناسب می‌توان در سال‌های آتی نتیجه‌ای بهتر را کسب نمود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در طول زمانی که از عمر تعلیم و تربیت مدرن می‌گذرد، رفته‌رفته بر متصدیان علوم تربیتی محرز گشته است که تحقیقات دانشگاهی به‌تنهایی پاسخ‌گوی مسائل و مشکلات علمی آموزش و پرورش نیستند. لذا این نقطه عطفی شد برای شروع نوعی دیگر از پژوهش که بتواند مسائل واقعی را در مدارس و ادارات حل و فصل کند، این تحقیق همان اقدام پژوهی یا پژوهش در میدان عمل است.

با توجه به اقدامات انجام‌گرفته در این اقدام پژوهی می‌توان از مهم‌ترین عواملی که بیشتر مربیان نسبت به برخی از فعالیت‌ها بی‌انگیزه می‌گردند اولاً متنوع و زیاد بودن کارهای آن‌ها خصوصاً نامه‌نگارها و گزارش‌نویسی‌هاست سپس عدم همکاری مدیران و عوامل آموزشگاه، درنهایت بی‌انگیزگی دانش‌آموزان و متخصص نبودن مربیان در فعالیت‌های مدنظر است. می‌توان با برنامه‌ریزی مناسب بسیاری از مشکلات یادشده را حل نمود، با انجام فعالیت‌های فوق‌برنامه در یادگیری‌های دانش‌آموزان بسیار تأثیر دارد و همچنین زمینه شادی و نشاط را برای آن‌ها در مدرسه فراهم می‌آورد می‌توان رنگ و بویی بهتر به آموزشگاه داد. یادگیری فعالیت‌های گروهی و آماده‌سازی آن‌ها در زمینه فرهنگ مقاومت، ایثار و شهادت و مرتبط برای ورود به جامعه که توان سازگار شدن با آن بسیار حائز اهمیت است را نیز می‌توان از فواید فعالیت‌های فوق‌برنامه در سطح مدارس دانست در انجام این مهم حضور و توان مربیان پرورشی بسیار مهم است. از آنجاکه سرود همسرایان فجر انقلاب اسلامی ایران با تعداد زیادی دانش‌آموز از مقاطع مختلف و چندین مربی در طول مدّت نسبتاً طولانی سروکار دارد عوامل مخل باعث پایین آمدن انگیزه مربیان و کاهش کارایی آن‌ها می‌گردند برخی از دبیران نیز که اعتقاد چندانی به فعالیت‌های فوق‌برنامه ندارند و بر یادگیری صرف اطلاعات تأکید می‌کنند نیز از دیگر عوامل بی‌انگیزگی مربیان پرورشی‌اند و دانش‌آموزان اند.

با برنامه‌ریزی و استفاده از نظرات کلیه همکاران آموزشی و پرورشی و تهیه شرایط و امکانات مطلوب می‌توان بر انگیزه و مربیان پرورشی افزود و با برگزاری کلاس‌های ضمن خدمت و کارگاه‌های آموزشی با استاد مجرب و توانا بر دانش هنری و تربیتی آن‌ها افزود و در نهایت نتایج بهتری در زمینه‌های فرهنگی، هنری و تربیتی دانش آموزان می‌توان به دست آورد. در پایان مشخص شد که نتایج این پژوهش با تحقیقات شاه نوروزی و همکاران (۱۳۹۶)، حیدری (۱۴۰۱) و باقری (۲۰۱۵)، مطابقت و همخوانی دارد.

با توجه به اهمیت فعالیت‌های فوق‌برنامه و گروهی که اقدام پژوهی در این پژوهش به آن اشاره کرد برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت برای مربیان و به دنبال آن افزایش کیفیت کار دانش آموزان بسیار ضرورت دارد و چه بهتر که از اساتید و بزرگوارانی که به این مهم توجه دارند؛ دعوت به عمل آید تا بیش از این، شاهد افت عملکرد دانش‌آموزان در این مهم نباشیم و با توجه به تغییر سبک زندگی دانش آموزان و استفاده آن‌ها از فن‌آوری‌های روز دنیا می‌توان در قالب فعالیت‌های گروهی و فوق‌برنامه استعداد آن‌ها را به سمت و سویی هدایت نمود که هم با ارزش‌های جامعه هماهنگ باشد و هم بتوان استعدادهای آن‌ها را در هر زمینه‌ای از جمله فرهنگ مقاومت، ایثار و شهادت به فعلیت رساند. تشویق و تقدیر از مربیان و همچنین انتخاب مربیان با استعداد و متخصص در زمینه فعالیت‌های فوق‌برنامه می‌تواند در موفقیت نهایی فعالیت فوق‌برنامه دانش آموزان تأثیر مطلوب داشته باشد. می‌توان از فعالیت‌های متفرقه مربیان کاست تا به راحتی و فراغت بیشتر به فعالیت موردنظر بپردازند. مجهز کردن مربیان به امکانات و وسایل صوتی و تصویری روز که بتوانند با بهترین کیفیت لازم فعالیت‌ها را جمع‌بندی و ارائه دهند، هم می‌تواند در نهایت به این امر منجر شود.

منابع و مأخذ

ادیب، یوسف (۱۳۸۲). طراحی الگوی مناسب، برنامه‌درسی مهارت‌های زندگی برای دوره‌تعلیم و تربیت عمومی، پایان‌نامه‌دکتری دانشگاه تربیت مدرس.

حیدری، مرضیه (۱۴۰۱). نقش آموزش و پرورش در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در بین دانش‌آموزان، شیراز، نخستین همایش ملی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت.

شاه‌نوروزی، مهدی و همکاران (۱۳۹۶). «عوامل مؤثر بر ارتقاء اثربخشی شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت»، مجله مدیریت فرهنگی، ۵ (۳۵ و ۳۶): ۷۰-۵۳.

ظفری، کمال (۱۳۸۹). اهمیت فعالیت فوق‌برنامه و مکمل در مدارس.

amoozesheno.blogfa.com

فضلی‌خانی، منوچهر و همکاران (۱۳۸۲): راهنمای تهیه و تدوین فعالیت‌های مکمل و فوق‌برنامه، موسسه فرهنگی منادی تربیت.

کرمانی، میرجواد (۱۳۸۱). بررسی عوامل مؤثر در پایین بودن سطح مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان ابتدایی استان آذربایجان شرقی، طرح پژوهشی. <http://sid.ir/Paper/45073/fa>

موسی‌پور، نعمت‌الله (۱۳۹۱). «ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به کمک برنامه‌درسی دوره ابتدایی»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، ۵ (۳): ۱۲۶-۱۰۳.

نیک‌پور، ریحانه (۱۳۸۳). مهارت‌های زندگی، آشنایی با برنامه‌آموزش، انتشارات معاونت امور فرهنگی و پیگیری سازمان بهزیستی کشور.

Bagheri, S & et al (2015), The evaluation of components of sacrifice and martyrdom culture, American - Eurasian Network for Scientific Information.

Loadenthal, M (2014), Reproducing a Culture Martrdom, Publisher: Plagrave Macmillan US.